



## ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א פרשת וישלח תשפ"ד

♦ תורת חמד | מענייני הפרשה ♦

וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים (בראשית, לג ב). ופירש"י 'אחרון אחרון חביב'. ובתרגום יונתן בן עוזיאל כתב ביתר פירוט, שאמר אם יבוא עשו לחבל בנערים, יעשה באלה, ובתוך הדבר הזה נקום ונילחם עמו מלחמה, וכ"כ באבן עזרא שאמר אולי ימלטו, בעבור אהבתו אותם. וברד"ק כתב שאולי ינוח כעסו בהריגת הראשונים ויניח האחרונים. והקשו המפרשים איך עשה כן יעקב אבינו להפלות בין בני השפחות לבני האמהות, וכי בגלל אהבתו לחלק מבניו הנכים אותם בסכנה גדולה יותר (עי' כתב סופר מש"כ בזה). וממרן בעל אילת השחר וצ"ל שמעתי דכשיש שניים שקולים, זה שיש לו יותר מעלה יתירה הוא קודם לחברו, ויתכן דגם מעלת חביב עושה דין קדימה (ועי' ברלב"ג שרמו לזה).

ואולי אפשר לומר שוודאי הפליה כזו בעלמא להציל את החביב קודם אינה מותרת כשזה ממש על חשבון השני שימות, ורק הכא שיעקב אבינו עבר לפנייהם ואמר אם יבוא אותו רשע להילחם ילחם בי תחילה, והרי היה כוחו גדול, וכמבואר ברש"י (בראשית כט, ט), והיה נראה שכלל הנראה כולם ינצלו, רק שהצלת יוסף ורחל גדולה וודאית יותר, וכמו כן הצלת לאה וילדיה גדולה מהצלת השפחות וילדיהן, יתכן שהפליה כזו מותרת, מאחר ויעקב דאג לכולם והגיש הצלה ועזרה לכולם, אלא שהגיש הצלה מצוינת יותר למי שאהב, ואולי זה שרי. [ויל"ד במי ששוחה עם שני בניו בים, ומוכרח לעזוב אחד מהם, והוא אוהב אחד מהם טפי, האם מותר לו להשאיר הבן החביב, וי"ל דזה לא מצאנו להפלות בין דם לדם ולהשאיר החביב, ולכן נראה דיעשה גורל].

וירץ עשו לקראתו ויחבקוהו ויפול על צוואריו וישקוהו ויבכו (שם לג ד). הנה תיבת 'וישקוהו' מנוקדת בנקודות מעל לכל אות, ואמרו חז"ל (ב"ר עח, ט) מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו, ונעשה צווארו של אבינו יעקב של שיש וקהו שיניו של אותו רשע. וצ"ב מנ"ל לחז"ל, ואולי באמת רצה לנשקו. ושמעתי לפרש דהנה בגמ' במסכת בבא קמא (דף ג ע"ב) אמרו, מאי מבעה (שהוא אחד מארבעה אבות נזיקין), שמואל אמר זה השן, דכתיב (עובדיה א, ו) 'איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו', מאי משמע, כדמתרגם רב יוסף, איכדין איתבליש עשו אתגליין מטמרוהי, היינו כיצד חיפשו אצל עשו ונתגלו כל מטמוניו. ומבואר ש'נבעו' הוא לשון גילוי, ולכן שן של בהמה שפעמים היא מגולה ופעמים היא מכוסה, נקראת 'מבעה'. ולפ"י י"ל, דהרי אדם המנשק את חברו הוא קומץ וסוגר את פיו כדי לנשקו, משא"כ אדם הרוצה לנשוק את חברו הרי שפותח פיו וניכרים השיניים מבחוץ, והוא דכתיב 'איך נחפשו עשו' - 'נבעו מצפוניו', כלומר שע"י שראו את שיניו כלפי חוץ, התגלו כוונותיו ומצפוניו שרצה לנשוק ולא לנשק, ודו"ק.

♦ ווי העמודים וחשוקיהם ♦

שאלה משולחנו של מרן שליט"א

הפקיר עצמו למיתה, ועי"ז ניצלו כל בני משפחתו

שאלה. בטבח הנורא שהתרחש בשמחת תורה, היה יהודי מבוגר בשם שלמה רון הי"ד, אשר שהה עם בני ביתו בממ"ד בקיבוץ 'נחל עוז', וכשהבין מה קורה ושהמחבלים עומדים לפרוץ לביתו, אמר למשפחתו שהוא יוצא לרגע ושלא יצאו לחפש אותו, והוסיף ללחוש שהוא רוצה להציל אותם ושישארו בפנים. למעשה הוא יצא מהממ"ד והתיישב בסלון, וכשנכנסו המחבלים עשה עצמו כאילו הוא איש זקן וערירי, והרגו רק אותו ולא חיפשו בשאר הבית, ועי"ז ניצלו חיי משפחתו. וצ"ע האם ע"פ דין תורה היה מותר לעשות כן.

תשובה. עשה מעשה הצלה ואשריו ואשרי חלקו, ויש אומרים שעליו נאמר בחז"ל 'הרוגי מלכות שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם'.

מקורות ונימוקים

נאמר במסכת בבא בתרא (דף י ע"ב): 'רב יוסף בריה דר' יהושע חלש, איגיד [יצאה נשמתו וחזר לעוה"ז]. א"ל אבוב מאי חזית [בעולם העליון], א"ל עולם הפוך ראיית עליונים למטה ותחתונים למעלה וכי... ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו, מאן נינהו, אילימא ר"ע וחבריו, משום הרוגי מלכות ותו לא, פשיטא, בלאו הכי נמי, אלא הרוגי לוד'.

ופירש"י, לוליינוס ופפוס אחים שהרגם טוריינוס הרשע בלודקיא, כדאמרין במסכת תענית (דף יח ע"ב) על ידי גזירה שנגזרה על ישראל להשמיד על שנמצאת בת מלך הרוגה, וחשדו את ישראל עליה [ורצו להרגם], ועמדו האחים הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנוה, והרגו אותם ועי"ז ניצלו את כל העיר.

וביאר החזו"א (יו"ד סימן סט) שלמסור אחד להריגה כדי להציל נפשות רבות מיישראל אסור, דהמסירה היא מעשה אכזרי של הריגת נפש, ולכן אפילו אם כולם ימותו כולל הנמסר אין מוסרין, אבל אם יש חץ שנורה ועלול להרוג הרבה אנשים, מותר להטותו שיהרוג רק אדם אחד, כי זה נחשב למעשה הצלה ולא למעשה הריגה, ויש לנו להשתדל למעט באבידת נפש ככל האפשר, והרי זה דומה ללוליינוס ופפוס שנהרגו בשביל להציל את הרבים, שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם.

ולכאורה משמע מדבריו שגם שניהם היו בתוך הגזירה, אולם כיון שהתנדבו להציל את ישראל, הרי שעשו בפעולתם פעולת הצלה, ולכן מעלתם גדולה כ"כ.

אולם באגרות משה (יו"ד ח"ב סימן קעד אות ד) כתב, שמשמע שהם לא היו בכלל הגזירה, מדחזינון שעשו דבר היותר גדול, שהרי בשביל מצוה זו אין בריה יכולה לעמוד במחיצתו. כלומר שהם מסרו את נפשם בשביל הצלת ישראל, אבל אם גם הם היו בכלל הגזירה אין בזה כ"כ מעלה, כי בלא"ה היו נהרגין.

אלא שנאמר בסנהדרין (דף יד ע"א): פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמד על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תיחרב ותחומין שסומכין בהן יעקרו, מה עשה יהודה בן בבא... וסמך שם חמשה זקנים... כיון שהכירו אויביהם בהן אמרו להם בניו רוצו אמרו לו רבי מה תהא עליך אמר להן הריני מוטל לפניכם כאבן שאין לה הופכים, אמרו לא זו משם עד שנעצו בו שלש מאות לונביאות של ברזל...

וכתב שם העיון יעקב: 'גם בזה זכור לטוב, שלא רצה לברוח גם הוא, כדי שישפכו האויבים חמתם עליו, ויהא נח רוגזם שלא ירדפו אחריהם, משא"כ אם היו כולם בורחים היו רודפים אחריהם עד שישיוגם', יעו"ש.

ומשמע מדבריו שלמרות שגם רבי יהודה בן בבא היה נהרג, כיון שהיה זקן וחלוש, ומסתמא היו תופסים אותו ראשון, בכל זאת כיון שעל ידו נצלו שאר התנאים, נחשב שמסר נפשו עליהם, ודלא כהאגרות משה, שבאופן כזה אין את המעלה של הרוגי לוד כי בלא"ה היו עתידין ליהרג.

ובנד"ד, נמצא שבוודאי שהיה מותר לו לעשות כן, כדי להציל נפשות רבות מיישראל, והוא נהג כמו ר"י בן בבא שהאויבים שפכו חמתם עליו ולא רדפו אחרי שאר בני הבית, אלא שאם הוא לא היה נהרג רק אחרים, לכו"ע הרי הוא בבחינת הרוגי מלכות שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו כיון שבמיתתו הציל רבים. אלא שאם ממילא היה נהרג, ועשה מעשה הצלה שיהרגו רק אותו, בזה יש מחלוקת הפוסקים אם גם אז יש לו את הבחנה שאין כל אדם יכול לעמוד במחיצתו, אבל בוודאי שעשה מעשה גדול מאד, ואפשר לומר עליו שהוא צדיק גמור, וכשהקב"ה ינקום בקרוב נקמת דם עבדיו השפוך, הוא יהיה מאלו שיעמדו בראשם.

בשבוע שעבר הגיעו לרבינו בני זוג מהצפון, ששמונה מבני משפחתם שבויים בידי מחבלי החמאס, וצערם נורא ואיום. רבינו קיבלם במאור פנים, בעודו מקדים כי באו בזמן מסוגל [היום התשיעי של החודש התשיעי, ובשעה התשיעית], והראה להם מה שאנו מתפללים באבינו מלכנו: 'כלה דבר וחרב ושב וכו', והוציא מארנקו אלף שקלים ואמר: 'את זה אתן בעז"ה לת"ח עניים העמלים בתוה"ק, לזכותם של החטופים', כשראו כן בני הזוג ביקשו אף הם להוציא כסף לצדקה ולתרום לכולל, אך רבינו סירב לקחת, ואמר אתם תתנו צדקה לעניים בעיר שלכם, והתפעלו מהנחיות הגדולה של רבינו בענייני ממונות. לאחר מכן קרא עמם רבינו את פרק יג ופרק כ שבתהלים, וסיים ואמר להם שכל שיתחזקו באמונה ובטחון בהקב"ה, ויקבעו בנפשם שרק הוא יכול להושיעם, אז כך אכן יהיה א"ה. לסיום שמע מהם רבינו פרטים נוספים על מצבם הקשה של השבויים, ופרץ עמם בבכי נרגש, ובידם שבקרוב יבואו לבשרו בשורות טובות, כשביציאתם אמרו לרבינו שנכנסו שבורים ויצאו מעודדים, ב"ה.

בערש"ק נכנס לרבינו הרב שלמה רענן (י"ד ארגון אילת השחר) המסייע רבות לקיבוצי הדרום ולמשפחות החטופים ובפרט בעניינים שבקדושה, ושאל את רבינו מה לומר לבני הקיבוצים להתחזק כעת, רבינו בדבריו אמר שהמצב הנוכחי כבר נכתב בתוה"ק בקללות 'והיית משוגע ממראה עיניך', וכל זה 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה וטוב לבב מרוב כל', ועל כן עלינו להתחזק בשמירת התורה מתוך שמחה, והוסיף רבינו שכולם ראו שלא בכח ולא בגבורה מצליחים ואנו תלויים בכל רגע בידי הקב"ה, והאריך על כך שאנו העם היחיד שכל אומות העולם שונאים אותנו (והדגיש כי חסדי ה' שלכח"פ ארה"ב עומדת לימינו), וסיים כי ע"י החיזוק בשבת, נראה נפלאות מחוץ לדרך הטבע.

כשעלו לרבינו בשבוע שעבר מזכ"ל זק"א הרב צבי חסיד, יחד עם רב המכון לרפואה משפטית הרב אשר לנדאו, וקב"צ זק"א יחיאל גולדמן ומתנדבים נוספים, שאלו את רבינו האם מותר לבצע נתיחה בגופת אחת מהחטופות שמצאוה מתה, בכדי לדעת מי הרג אותה, מאחר והחמאס טען שצה"ל הרג אותה, וע"י הנתיחה רוצים להוכיח קבל עם ועדה שמחבלי החמאס הרגוה. רבינו השיב שלדעתו אין היתר לבזות את המת ולנתח, שכן אין בדבר נ"מ להלכה, ואין צורך להתחשב באומות העולם, שכן מאז שירדה תורה לעולם ירדה שנאה לישראל, ולא יעזור שום דבר.

בשבוע שעבר התפרסמה דעתו של רבינו, בה שלל עיצה חינוכית שנאמרה בשם יועץ, לפיה ילדים המפחדים מאזעקות, יש לחלק להם ממתקים ופרסים בזמן זה ולהפוך את הרגעים הללו לחיוה. רבינו תקף בחריפות, כי זו עצת גויים להפוך את צרה וזעקה לחויה, ועצה יהודית היא להרגיע את הילדים ע"י מזמורי תהלים ולקיים מ"ע דאורייתא של תפילה בעת צרה, וכדי להשרות רוגע ושלווה ניתן לשיר שירים של חיזוק באמונה ובטחון, ולהחזיר לילדים שהאזעקות נועדו לפשט עקמומיות שלב. ולאחר שהטיל יורט או נפל בשטח פתוח, אז יאמרו 'מזמור לתודה' ולחלק ממתקים כסעודת הודיה להקב"ה.

בשבועות האחרונים, אירע מספר פעמים בהם אנשים שנכחו ליד רבינו התבדחו והעלו בת צחוק על פניהם, ובכל אותם פעמים העיר להם רבינו בעדינות ואמר: 'איני חושב שבימים קשים אלו מותר לצחוק, אם בזמן רגיל חז"ל אומרים (ברכות לא). שאסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה, ורק לעתיד לבוא כשיאמרו בגויים 'הגדיל ה' לעשות עם אלה' אז 'מלא שחוק פינ', אז קל וחומר בעת צרה כזו, שיהודים מעונים בכל רגע נתון בידי שוביהם, ועם ישראל כולו בפחד ובעתה, איך אפשר לצחוק ולעלות חיוך על השפתים?.'

### אחורה נא חידה

איך יתכן, שמונח לפניו שמן זית זך הכשר להדלקה (בשיעור המספיק), ובכל

זאת עליו להדליק בנרות שעווה?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שיוכל אדם להדליק נר חנוכה ולברך ג' ברכות, וגם להתפלל, בתוך בית הכסא?

תשובה. ע"פ מה שחידשו מהר"ש קלוגר זצ"ל (שו"ת ובחרת בחיים, סימן כו) והחזו"א (או"ח סימן יז סק"ז) שהבונה בית הכסא בקרקע של חברו בגזילה, אמנם הקרקע המזוהמת דינה כגוף של רעי, אך תוך המחיצות של ביהכ"ס לא נאסר כיון שהבעלים לא ייחד אותו לביהכ"ס ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וע"כ אם מכסה הצואה או מוציא העפר המזוהם מותר לומר שם דברים שבקדושה, וגם להדליק שם נרות חנוכה ולברך. אכן אם הציבור אינו יודע שהקרקע הייתה גזולה ויש חשש מראית עין, לכאורה יש לאסור וכמו בב' פתחים שצריך להדליק בשניהם מפני החשד.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממדרן שליט"א, ניתן להרשם במייל [a0527642209@gmail.com](mailto:a0527642209@gmail.com), ובפלאפון תל, או בכתובת מייל [3126877@gmail.com](mailto:3126877@gmail.com) ובפלאפון 0533126877.

עט שיש בו ברהמ"ז, האם מותר להשתמש בו בשבת

### ולהכניסו לבית הכסא

שאלה. לפני עשרים שנה יצא לשוק עט מיוחד, שבתוך גוף העט מגולגל דף עליו מודפס 'ברכת המזון' או 'קריאת שמע שעל המיטה' וכיו"ב, והביאו עט זה לפני, ונשאלתי האם מותר להשתמש בזה בשבת קודש לברך ממנה ברהמ"ז או ק"ש שעל המיטה, או שמא העט מוקצה, ומה הדין לטלטלו ממקום למקום לצורך שמירת העט.

תשובה. לכאורה היה נראה דמותר להתפלל בעט זה בשבת, שכן נפסק בשו"ע (או"ח סימן שח ס"ג): 'כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו למקום למקום לצורך גופו - כגון קורנס של זהבים או נפחים לפצוע בו אגוזים, קרדום לחתוך בו דבלה וכו', ולכאורה ה"ה כאן, שהעט הוא כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו.

אך שאלתי את מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ואמר לי דלא דמיין אהרדי, דבנידון השו"ע יש רק כלי אחד שמלאכתו לאיסור, ולכן מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו דע"י השימוש מבטלים את האיסור ומשתמשים בהיתר, משא"כ כאן יש לפנינו שני סוגי כלים שונים ונפרדים המחזירים יחדיו במקרה, דיש את העט שזה מוקצה מחמת דהוי כלי שמלאכתו לאיסור ויש בנוסף לזה את הברהמ"ז שבתוכו, וממילא בטלטול העט אין שום צורך, דהצורך הוא בחלק השני שבמקרה מחובר אליו, והוא הדף של ברהמ"ז, ולכן לא יהיה היתר לטלטלו בשבת.

ולפי דברי מו"ח זצ"ל יש לפשוט שאלה נוספת, שהיו שדנו האם יהיה מותר לטלטל העט הנ"ל לצורך שמירתו (כגון שמונח במקום שיכול להיגנב), דהא כלי שמלאכתו לאיסור אין מטלטלים אותו אלא לצורך גופו ומקומו, אך יש שרצו לדון עט זה ככלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר, שכן גם כותבים בו וגם מתפללים מתוכו, ואז מותר לטלטלו אף מחמה לצל, ודנו האם עיקר תשמישו של העט הוא לכתובה או להתפלל מתוכו. אך לשיטת מו"ח זצ"ל אין בזה נפק"מ, כיון דבלאו הכי רואים אנו עט זה כשני כלים נפרדים זה מזה, וא"כ בוודאי שאין היתר לטלטל את העט, דהעט עצמו נחשב כלי נפרד והוא מלאכתו רק לאיסור.

והראוני שנשאל גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספר גם אני אודך (ח"ב תשובה קלז): 'היום יש עט שיוצא מתוכו דף שרשום עליו ברכת המזון, או ק"ש שעל המיטה או מנחה ומעריב, ושאלתי האם מותר לטלטל עט זה בשבת או לא', והשיב גיסי זצ"ל דמסתמא כולו מוקצה.

והנה נשאלתי האם יהיה מותר להכניס העט הנ"ל לבית הכסא, שכן הדברים שבקדושה מכוסים בפלסטיק של העט, וגם לשיטת הא"ר שמחמיר דאין להכניס דברי תורה לבית הכסא א"כ הוא מכוסה בשני כיסויים (עיין משנה ברורה סימן מג ס"ק כה), יתכן לדון דאם העט מונח בתוך הכיס, הרי שיש שני כיסויים, א' הפלסטיק של העט עצמו, ב' הכיס של הבגד. וכן הורה מו"ח זצ"ל שמותר להכניס לבית הכסא עם העט הזה, אף שיש בתוכו ברהמ"ז כיון שזה כ"ס בתוך כ"ס (וישמע משה ח"ה עמ' רפג).

ויש מקום לדון בדברי מו"ח זצ"ל דלא ייחשב כ"ס בתוך כ"ס, דכיון שיש בעט כמין בליטה המחוברת לדף המגולגל, ועל ידה מושכים את הדף החוצה כדי לקרוא בו, והבליטה הזו אינה מכוסה בפלסטיק של העט, והיא לכאורה חלק מהדף של ברהמ"ז, ודומה לכריכה של ספר קודש שפסק המשנ"ב (סימן מ ס"ק ד ובסימן קנד ס"ק ט) שאינה נחשבת לכיסוי אלא היא מגוף הספר, והכ"נ נאמר שהבליטה הנ"ל היא חלק מהדף של ברהמ"ז ויש בה קדושה ג"כ, וממילא נחשב הדבר שלא כל הדף מכוסה בכיסוי, ואין כאן כ"ס בתוך כ"ס, ולשיטת הא"ר אין היתר להכניסו לבית הכסא.

וביותר צ"ע, שהרי מו"ח זצ"ל עצמו סובר שכל הדבר המחובר או קבוע בספר ויש לספר צורך בו, הרי הוא קדוש וכשבלה טעון גניזה (וכגון כריכת ספר וכנ"ל), הא בלאו הכי א"צ גניזה, וכגון מדבקות המסמנות את מקום הספר בארון או סימניה הקבועה בספר, מאחר וזה צורך הולמד ולא צורך הספר א"צ גניזה (ראה בספר גנוי הקודש פ"ח ס"י). וא"כ בנד"ד הבליטה הנ"ל שמחוברת לדף לכא' היא לצורך הדף עצמו שיוכלו לקרוא בו וה"ז טעון גניזה, והכ"נ לא יהיה היתר להכניסה לביהכ"ס אלא עם ב' כיסויים. וכנראה סבר מו"ח זצ"ל דכל זה לגבי גניזה, אבל לגבי הכנסה לבית הכסא העיקר מה שהדברים שבקדושה עצמם מכוסים בתוך שני כיסויים, וצ"ע.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממדרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו' שיח יצחק', 04-376-0582, או 072-380-9348.

מדי ערש"ק יעודכן בקו' האם ישנה מדרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

לע"נ הרב אביגדור פורגס בן ר' יום טוב ליפמן זצ"ל